

Каталог - 2018

**ХАРКІВСЬКИЙ
ОСІННІЙ МАРАФОН
ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ «ЛАДО»

*З нагоди 110-річного ювілею Л.І. Божович (1908-1981),
115-ї річниці з дня народження П.І. Зінченка (1903-1969)
та О.М. Леонтьєва (1903-1979)*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

27 жовтня 2018 року

Харків – 2018

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Кузнєцов Марат Амїрович, доктор психологічних наук, професор кафедри практичної психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Панок Віталій Григорович, психологічних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол № 7 від 25.10.2018 року

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2018. 304 с.

ISBN 978-617-7645-34-3

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакції.

ISBN 978-617-7645-34-3

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2018
© Колектив авторів, 2018
© Сльчанінова Т.М. (оформлення, Ψ-емблема), 2018
© Фоменко К.І. (обкладинка), 2018

Диаб Набил Ценность собственной жизни у студентов как объект психологического исследования	157
Дівинець Д.С. Вплив релігійних установок на відношення до смерті у молоді	162
Дорожко І.І., Сосніхіна С.Є. Ціннісні настанови сучасної студентської сім'ї.....	166
Жукова Л.В. Основні напрямки психолого-педагогічного супроводу дітей з аутичними порушеннями.....	170
Задорожна І.С., Шукалова О.С. Прояв агресії у студентської молоді.....	172
Зайцева О.О. Теоретичне обґрунтування змістової моделі мотиваційних чинників метакогнітивної активності студентів та методи їх вивчення	174
Захаревич Н.В. Критичне мислення і креативність як важливі компетентності у навчанні старшокласників	177
Корж О.В. Особливості пошуку сенсу життя у людей середнього віку	179
Костикова О.В. Профессиональный имидж: аспекты конструктивной критики	183
Крамченкова В.О. Типологія ставлення до паління.....	184
Кузнєцов М.А., Шаповалова В.С. Прогнозування ступеня схильності студентів до страхів, пов'язаних з навчально-професійною діяльністю	185
Кузнєцова М.М. Оптимізм в системі предикторів психічної саморегуляції навчально-професійної діяльності студентів	190
Кушнарєва Л.А. Особливості та наслідки переживання нещасливого кохання	195
Ладика В. В., Шукалова О.С. Роль репрезентативної системи сприйняття у процесі навчання студентів	196
Леженіна Л.М. Психологічні умови профілактики синдрому емоційного вигорання у майбутніх працівників слідчого апарату правоохоронних органів.....	198
Лесніченко Н.П. Психосоматика у фокусі історії.....	200
Лисенко Л.М. Значущість соціального інтелекту в професіях системи «людина – людина».....	204
Лисечко М.В. Структурно-процесуальна модель формування рольової компетентності у студентів	208
Литвин А.О. Здатність генерувати ідеї як властивість особистості	112
Лугова М.С. Особливості психосоматичної компетентності людей з алергічними реакціями та захворюваннями шкіри.....	214
Меднікова Г.І. Психологічні особливості хворих на нейродерміт	216
Місюра А.В. Психологічні особливості мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.....	218
Москаленко В.В., Цигічко К.Д. Арт-терапія як метод розвитку обдарованості дитини	219
Нестеренко М.О. Підходи до психологічної діагностики особистості	221
Нестеренко М.О., Ярещенко О.В. Психологічні складові структури особистості співробітника Національної поліції України	224
Нікітіна О. П., Обухова Н. О. Особливості розробки психотехнологій по активізації потенціалу особистості в контексті ауто-перцепції.....	227
Нікітіна О.П., Турчинова Ю.Р. Психологічні особливості стилів батьківського виховання в залежності від типу сім'ї (повна/неповна).....	227
Одокієнко О.Є., Жидко М.Є. Основні виклики у практиці психолога в сучасному технічному університеті (на прикладі досвіду психологічної служби, відділу навчально-виховної роботи Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»).....	229
Орлова В.А., Підчасов Є.В. Роль стилю сімейного виховання у формуванні	

Орлова В.А., Підчасов Є.В.

Національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди,
м. Харків

РОЛЬ СТИЛЮ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ТА СИСТЕМИ СТАВЛЕНЬ У СІМ'І

У сучасному світі все більше росте розуміння сім'ї як інституту, що обумовлює не тільки розвиток дитини, але і розвиток соціальних стосунків. Взаємодія дитини з батьками є першим досвідом взаємодії з навколишнім світом. У той же час, сучасна сім'я з різних причин недостатньо виконує свою основну виховну функцію – виховання батьками молодого покоління на основі збереження та передачі молоді основних духовних та культурних цінностей, трудових навичок, здійснення соціалізації дитини і виховання дітей до досягнення ними соціальної зрілості. Але на сьогоднішній день, нажал, зростає кількість неблагополучних сімей, у яких батьки не в змозі (або не бажають) виховувати своїх дітей. Дефекти сімейного виховання зазвичай і є основною причиною деформації особистості дитини. (Пеньковська, 2002).

Такі дослідники як А. Болдуін, Д. Браумрінд, В. Гарбузов, А. Захаров, Д. Ісасев, П. Лесгафт та ін. досліджували сферу спілкування батьків та дітей, вивчали стилі сімейного виховання. Але не зважаючи на достатню кількість робіт цей напрямок залишає безліч питань.

Тому *метою* даної роботи є дослідити взаємозв'язок стилів сімейного виховання з особливостями формування системи ставлень. Адже базуючись на аналізі наукових джерел можна передбачити, що на розвиток особистості дитини, її системи ставлень можуть впливати батьківська емоційна близькість або дистанція, рівень приймання або неприйняття батьками дитини, високий рівень конфронтації в сім'ї, суворості та вимогливості до дитини, материнська опіка, батьківське та материнське потурання, об'єктивно існуюча й не завжди усвідомлена конфігурація цілей і завдань виховної роботи з дітьми, більш-менш цілеспрямоване застосування методів і прийомів виховання – тобто так званий стиль сімейного виховання. За цими ознаками виділяються п'ять основних стилів або тактик:

- авторитарний виховний стиль – має в основі тактику диктату, яка проявляється в систематичному пригнічуванні одними членами сім'ї ініціативи й почуття власної гідності в інших її членів. Батьки, які надають перевагу таким видам впливу на дитину, як наказ і насильство, неодмінно стикаються з супротивом дитини, яка відповідає на тиск, примус і погрози контрзаходами: спалахами агресивності, грубості, брехнею, лицемірством, а іноді й відвертою ненавистю, а такі цінні якості особистості, як самостійність, ініціативність, віра у власні сили й можливості, почуття власної гідності, на які за означених умов просто не може бути запиту, а значить і неможливим є їх розвиток;

- демократичний стиль (тактика співробітництва) – в основі має опосередкованість міжособистісних стосунків у сім'ї спільними цілями й завданнями спільної діяльності, її організацією й моральними цінностями. Така тактика передбачає взаєморозуміння й взаємоповагу дорослих і дітей, встановлення між ними паритетних, партнерських взаємин, які базуються насамперед на співучасті, тобто емоційно-дієвому включенні у справи іншої людини, на співчутті, співпереживанні й активній допомозі їй;

- ліберальний стиль (тактика невтручання) – передбачає систему міжособистісних стосунків у сім'ї, яка будується на визнанні можливості й навіть доцільності незалежного існування дорослих і дітей. Найчастіше такий тип взаємин має за основу пасивність батьків як вихователів, що ухиляються від активного позитивного втручання у життя й долю дитини, надаючи перевагу комфортному співіснуванню з ними, яке не потребує душевних витрат. За таких умов дитина найчастіше стає індивідуалістом, емоційно байдужим до проблем інших, для якого сім'я як емоційний магніт є фікцією, а проблеми життя й переживання рідних просто не існують;

- потуральний виховний стиль (тактика опіки й безоглядної любові) – передбачає систему стосунків, за яких батьки, забезпечуючи власною працею задоволення всіх потреб дитини, відгороджують її від будь-яких турбот, зусиль і життєвих складнощів, приймаючи їх на себе. За таких умов у дитини відсутні самостійність та ініціатива, власний досвід долаття труднощів. Інтегральним підсумком такої тактики сімейного виховання є інфантилізм дітей, їх прагнення уникати відповідальних рішень і видів активності, які потребують від людини мобілізації фізичних і особистісних зусиль;

- нестійкий стиль виховання – передбачає тактику непрогнозованого переходу батьків від одного стилю ставлення до дитини до іншого. Такий підхід у вихованні породжує у дитини двоїсте ставлення до дорослих, відображується недовірою й відстороненістю від батьків, формує установки реагувати на форму, а не на зміст їхнього звертання, тенденцію орієнтуватися на свої потреби всупереч мінливим і нестійким вимогам батьків, використовувати ситуативно сприятливий емоційний фон стосунків з батьком або матір'ю з метою задовольнити свої індивідуалістичні потреби.

Отже, лише демократичний стиль батьківського ставлення до дітей визнається педагогічно продуктивною, хоча і доволі складною, тактикою сімейного виховання. Усі інші стилі призводять до певних порушень сімейного виховання й розглядаються як передумова виникнення різних проблем розвитку особистості дитини в сім'ї (Заслуженюк В.С. Семиченко В.А., 1996; Посисоєв М.М., 2004).

Під порушеннями сімейного виховання в психології розуміється стійке поєднання певних рис виховання, що призводять до негативних наслідків розвитку особистості дитини. Для аналізу порушень виховання доцільно застосовувати такі критерії: рівень протекції (тобто скільки сил і

часу приділяють батьки вихованню дитини); ступінь задоволення потреб (націленість батьків на задоволення матеріально-побутових і духовних потреб дитини); рівень вимогливості до дитини (виступає у вигляді заборон і покарань до неї).

Наведені риси виховання, поєднуючись між собою, утворюють певний тип порушень сімейного виховання. Класифікація цих типів за означеними параметрами є такою:

- потуральна гіперпротекція (характерна для потурального стилю виховання);

- домінуюча гіперпротекція (авторитарний стиль), емоційне відкидання (авторитарний і ліберальний стилі);

- підвищена моральна вимогливість (авторитарний стиль);

- гіпопротекція (ліберальний стиль).

Незалежно від того, якими є особливості порушень у стосунках "батьки—дитина", дорослі займають стосовно дитини неефективну виховну позицію. Серед причин неефективного батьківського ставлення назвемо такі: педагогічна й психологічна неграмотність батьків; ригідні стереотипи виховання; вплив особливостей спілкування в сім'ї на стосунки батьків і дитини; особистісні проблеми й особливості батьків, які накладаються на спілкування з дитиною (Власова І.О., 2005; Посисоєв М.М., 2004).

Але ж життя є більш гармонійним і ресурсним з позитивним досвідом, навичками побудови стосунків. Ті якості які закладаються у ранньому віці у сім'ї, ті уявлення та навички будувати близькі стосунки, будуть зумовлювати особливості як особистісного розвитку дитини так і побудови соціальних стосунків з оточенням, побудови власних сімейних стосунків. Адже те, що закладається у дитинстві, накладається на психіку дитини, яка є «*tabula rasa*», і залишиться з дитиною на усе подальше життя. І у подальшому житті, навіть якщо особистість впорається і здолає у собі негативні прояви, наслідки залишать свій травматичний слід у підсвідомості.

Павлик О.М, Маренич Г.В.

Державна академія фізичної культури, м. Харків

СТУПІНЬ КОНСТРУКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЙ ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ ЮНИХ ТХЕКВОНДИСТІВ

Головна задача спортивного психолога, активізувати внутрішні ресурси спортсмена щодо профілактики та подолання спортивного стресу. Для цього, перш за все актуальним стає дослідження ступеню конструктивності стратегій подолання стресових ситуацій у спортсменів. Використовуючи конструктивні прийоми і методи подолання стресових ситуацій, спортсмени зможуть досягати оптимального психоемоційного стану, що сприятиме підвищенню їх спортивних результатів.

Мета – дослідити ступінь конструктивності стратегій подолання